

2.1.3. Πολίτευμα - Φορείς Διάδοσης του Ελληνικού Πολιτισμού

- Ερωτήσεις ανάπτυξης

«Καί Γνομα μέν διά τό μή •ς Ωλίγους, Ελλ' •ς πλείονας οἷκεῖν δημοκρατία κέκληται· μέτεστι δέ κατά μέν τούς νόμους πρός τά ·δια διάφορα π.,,σι τό ·σον, κατά δέ τήν Εξίωσιν, Υς »καστος ἴμν τί εΗδοκιμεί, οΗκ Επό μέρους τό πλέον •ς τά κοινά Α Επ' Ερετῶς προτιμ.,,ται, οΗδ' απ κατά πενίαν, ἴμχων γέ τι Εγαθόν δρ.,,σαι τήν πόλιν, Εξιώματος Εφανεί κεκόλνται»

(Θουκυδίδης, Β' 37, 1)

«Το όνομά του (του πολιτεύματος) επειδή δεν ζούμε στηριγμένοι πάνω στους λίγους παρά στους περισσότερους, είναι κυριαρχία του δήμου, δημοκρατία· ωστόσο οι νόμοι, όταν είναι για τις ιδιωτικές τους διαφορές, δίνουν σε όλους τα ίδια δικαιώματα· όσο πάλι για την προσωπική επιβολή, κατά που βλέπουν τον καθένα να προκόβει σε κάτι, όχι από τη σειρά, όσο γιατί είναι ικανός, γι' αυτό τον προτιμούν να πάρει μέρος στα δημόσια πράγματα· ούτε πάλι κανένας από φτώχεια, κι όταν ακόμα έχει να κάνει κάτι καλό στην πόλη μας, βρίσκεται εμποδισμένος, επειδή του λείπει η κοινωνική επιβολή.

(μτφρ. Ι. Θ. Κακριδή, Περικλέους Επιτάφιος, Εστία, 1986, σ. 19).

1. Να μελετήσετε προσεκτικά το κείμενο και να αναλύσετε:
 - α) Τις βασικές αρχές που διέπουν το δημοκρατικό πολίτευμα της Αθήνας.
 - β) Τον τρόπο με τον οποίο το πολίτευμα των Αθηναίων συναιρεί αντινομικές αρχές σε γόνιμη σύνθεση.
2. Να αναλύσετε τις κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές εξελίξεις που οδήγησαν στη μετατροπή του πολιτεύματος από ολιγαρχικό σε τυραννικό ή δημοκρατικό.
3. Κύρια συστατικά του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι η ισονομία και το «εκλέγειν και εκλέγεσθαι», δηλαδή η ισότητα των πολιτών απέναντι στο νόμο και η δυνατότητα να μπορούν να εκλέγουν άλλους ή να εκλέγονται οι ίδιοι στα δημόσια αξιώματα. Να εξηγήσετε με ποιες μεταρρυθμίσεις εφαρμόστηκαν τα παραπάνω βασικά συστατικά της δημοκρατίας, στην αρχαία Αθήνα.

4. Να ερμηνεύσετε την πράξη του Μ. Αλεξάνδρου να μετατρέψει την εκστρατεία στην Ασία εναντίον των Περσών σε «ένοπλη εξερεύνηση».
5. Να εντοπίσετε τα στοιχεία εκείνα που συνετέλεσαν στο άπλωμα των συνόρων του ελληνισμού και στη μετατόπιση του κέντρου βάρους του ελληνικού πολιτισμού από την Ελλάδα στην Ανατολή και νότια στην Αίγυπτο.
6. *Έλληνες Άποικοι, Μακεδόνες, Ρωμαίοι, Άραβες*: Ποια η συμβολή τους στον ευρωπαϊκό πολιτισμό;

• **Ερωτήσεις σύντομης απάντησης**

1. α) Να δώσετε τον Αριστοτελικό ορισμό του «πολιτεύματος».
β) Να ονομάσετε τα βασικά πολιτεύματα της αρχαιότητας.
γ) Να αναφέρετε με συντομία τους φορείς εξουσίας σε καθένα από αυτά.
2. Πείτε με δικά σας λόγια τι σημαίνει τιμοκρατικό πολίτευμα. Να αναφέρετε παραδείγματα που να πιστοποιούν την ύπαρξη τιμοκρατικού συστήματος στο πολίτευμα της αρχαίας Αθήνας.
3. Χρησιμοποιώντας τις γνώσεις που έχετε, να αναφέρετε τα δημοκρατικά στοιχεία του ολιγαρχικού πολιτεύματος της Σπάρτης.
4. Να αναφερθείτε σύντομα στους θεσμούς και τη λειτουργία:
α) της Ηλιαίας
β) της γραφής παρανόμων
γ) των θεωρικών
5. Σε ποιους αναφέρονταν οι Ρωμαίοι όταν έλεγαν: *graecus, semigraecus* και *graeculi*; Πώς προήλθε η προσωνυμία αυτή και πώς διασώθηκε μέχρι σήμερα;

- **Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης**

1. **Νέφη από την Εσπερία**

Ο πρεσβευτής των Ακαρνάνων Λυκίσκος συνιστά στους Λακεδαιμονίους να συμμαχήσουν με τους Μακεδόνες, γιατί ένας θανάσιμος κίνδυνος από τη Δύση απειλεί την ύπαρξη ολόκληρου του έθνους: Στο απόσπασμα κατηγορεί τους Αιτωλούς Χλαιένα και Κλεόνικο υπέρμαχους της συμμαχίας με τη Ρώμη:

«Τώρα όμως ο πόλεμος αφορά την υποδούλωση της Ελλάδας και γίνεται εναντίον αλλοφύλων ανθρώπων, τους οποίους σεις νομίζετε ότι προσκαλείτε κατά του Φιλίππου, χωρίς όμως να κατανοείτε ότι τους έχετε προσκαλέσει εναντίον του ίδιου του εαυτού σας και ολόκληρης της Ελλάδας. Διότι, όπως εκείνοι, οι οποίοι σε πολεμικές περιστάσεις εγκαθιστούν στις πόλεις, για ασφάλεια, μεγαλύτερη φρουρά από τη δύναμή τους, απομακρύνουν μεν το φόβο των εχθρών, ταυτόχρονα όμως γίνονται δούλοι των φίλων τους, έτσι τώρα σκέπτονται οι Αιτωλοί. Θέλοντας δηλαδή να νικήσουν το Φίλιππο και να ταπεινώσουν τους Μακεδόνες, χωρίς να το καταλάβουν, προκάλεσαν από τη Δύση τόσα σύννεφα, τα οποία στην αρχή θα σκεπάσουν ίσως τη Μακεδονία, ύστερα όμως θα προκαλέσουν τις μεγαλύτερες συμφορές στους Έλληνες»

Πολύβιος, **Ιστορία**, 9.38

(Η Πολιτισμική Προσφορά του Ελληνισμού, σ. 161)

- α) Να παρουσιάσετε σύντομα το συγγραφέα και το έργο του.
 - β) Πώς διαγράφεται, μέσα από το κείμενο, η πολιτική κατάσταση που επικρατούσε στον ελλαδικό χώρο κατά την περίοδο που αναφέρεται ο συγγραφέας του κειμένου;
 - γ) Ποιες πληροφορίες αποδεικνύουν την πολιτική του «διαίρει και βασίλευε» της Ρώμης;
 - δ) Να αναφέρετε ένα άλλο παράδειγμα παρόμοιων συνθηκών από την Αρχαία Ελληνική Ιστορία.
2. α) Να αναφέρετε τι ήταν οι λειτουργίες και ποιες ήταν αυτές.
β) Να εξηγήσετε πώς εναρμονίζεται η παρουσία της με το δημοκρατικό πολίτευμα της αρχαίας Αθήνας.
 3. «Φοβού τους Δαναούς και δώρα φέροντας», δηλαδή: «Να φοβάσαι τους Δαναούς ακόμα και αν φέρουν δώρα».
α) Σε ποιο έργο βρίσκεται η παραπάνω φράση και σε ποιο συγγραφέα ανήκει;
β) Αναζητήστε τα βαθύτερα αίτια που την υπαγόρευσαν.
- **Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου**

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση:

1. Ο σύγχρονος του Κίμωννα πολιτικός Εφιάλτης:
 - α) χώρισε την Αττική σε 10 φυλές και έτσι ανέβασε τα μέλη της Βουλής στα 500 (50 από κάθε φυλή)
 - β) εισήγαγε το τιμοκρατικό σύστημα για να διευρύνει το δικαίωμα του «εκλέγειν και εκλέγεσθαι»
 - γ) αφαίρεσε τις ουσιαστικότερες αρμοδιότητες από τον Άρειο Πάγο και τις παραχώρησε στη Βουλή ή στην Εκκλησία του Δήμου
 - δ) πραγματοποίησε όλα τα παραπάνω.

2. Η παροχή δικαιώματος στους θήτες να εκλέγονται ως άρχοντες στα ανώτατα αξιώματα στην Αθήνα των χρόνων του Περικλή:
 - α) προκάλεσε τα ευμενή σχόλια του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου που αποφάσισε να μεταφέρει το θεσμό στο βασίλειό του
 - β) υπήρξε μια από τις κυριότερες αφορμές του Πελοποννησιακού πολέμου
 - γ) αποτέλεσε την έμπρακτη απόδειξη της ουσιαστικής λειτουργίας της δημοκρατίας στην αρχαία Αθήνα
 - δ) εξόργισε τον πολιτικό Εφιάλτη τόσο, ώστε να ζητήσει τον εξοστρακισμό του Περικλή.

3. Η μαθήτριά του νεοπλατωνικού φιλόσοφου Λογγίνου Ζηνοβία τον 3^ο μ.Χ. αιώνα:
 - α) συνέθεσε το έπος των Λατίνων Αινειάδα κατά το πρότυπο της Οδύσσειας και Ιλιάδας
 - β) υπήρξε βασίλισσα της Βαγδάτης που ασπάστηκε το χριστιανισμό
 - γ) βασίλευσε στην εξελληνισμένη Παλμύρα και έτσι έγινε η αιτία να διαδοθεί η ελληνική σκέψη στους Άραβες
 - δ) υπήρξε βασίλισσα της Βακτριανής που προκάλεσε το έντονο ενδιαφέρον του Μ. Αλεξάνδρου

β) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

1. Συμπληρώστε τα κενά με τις παρακάτω λέξεις, αφού τις τοποθετήσετε στην κατάλληλη πτώση:

Σόλων, εξουσία, επιστάτης των πρυτάνεων, νομοθέτης, εισοδήματα, τιμοκρατικό σύστημα, θήτες, μεταρρυθμίσεις, «εκλέγειν και εκλέγεσθαι», ανώτατος άρχοντας, ασήμαντος, αθηναϊκή δημοκρατία, Κλεισθένης.

Τα πρώτα βήματα για την οργάνωση της
έγιναν από τον που ως καθόρισε για τους
Αθηναίους το Σύμφωνα με αυτό, το
δικαίωμα του αθηναίου πολίτη και η δυνατότητα συμμετοχής του στην
..... εξαρτιόνταν από το μέγεθος των του. Όσο
μεγαλύτερα τα τόσο περισσότερα τα δικαιώματά τους.

Αργότερα, με τις του η δημοκρατία
θεμελιώθηκε και το δικαίωμα του
επεκτάθηκε και στους πλέον φτωχούς Είναι χαρακτηριστικό
ότι και ο πλέον αθηναίος πολίτης μπορούσε για μια μέρα το
χρόνο να κληρωθεί και να
γίνει έτσι του κράτους.

2. Συμπληρώστε τα κενά με τις παρακάτω λέξεις, αφού τις τοποθετήσετε στον κατάλληλο αριθμό και πτώση:

*ομοσπονδιακή, πόλη-κράτος, μόνιμη, εξουσία, πάθος, τοπικισμός,
Ρωμαίος, Αιτωλική συμπολιτεία, Μακεδόνας, συμμαχία, Ρώμη*

Οι συμπολιτείες ήταν χαλαρές ενώσεις
..... χωρίς πρωτεύουσα και κατά συνέπεια
χωρίς κεντρική Οργανώθηκαν από την ανάγκη προάσπισης
των συμφερόντων γειτονικών από τις
κατακτητικές βλέψεις είτε των ομοφύλων τους Ελλήνων είτε των εξωτερικών
τους εχθρών.

Όμως τα και ο προκάλεσαν συγκρούσεις
μεταξύ τους που έφτασαν σε τέτοιο σημείο, ώστε στην κρίσιμη στιγμή της
κατακτητικής προς ανατολάς ορμής των η
..... θέλοντας να ταπεινώσει τους να επιζητήσει
τη της

γ) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

3. Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β:

A	B
Άρειος Πάγος	λαϊκό δικαστήριο (με 6.000 δικαστές)
ζευγίτης	ένας από τους εννέα άρχοντες
τριηραρχία	λειτουργία
ευπατρίδης	βουλευτής
θεσμοθέτης	είχε ετήσιο εισόδημα 200 μεδίμνους
αισυμνήτης	νομοθέτης
έφορος	Σπαρτιάτης
πρύτανης	ευγενής, αριστοκράτης
Ηλιαία	παλιό αριστοκρατικό δικαστήριο